THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.

דאָס אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 913
Winnipeg — Manitoba

דער "איז" און דער "וועט"

טשארלס דיואי, אמעריקאנער פינאנציעלער ראטגעבער ביי דער פוי־לישער רעגירונג, קומענדיק אויף א באזוך קיין אמעריקע. האָט אין אן אינ־טערוויו מיט דער "איטא" געגעבן גוטע האָפענונגען אויף דער אידישער לאַ־גע אין פוילן. ער איז זיכער, אז די שווערע אידישע לאגע איז בלויז א פועל־יוצא פון דער אלגעמיינער לאגע אין דער אלגעמיינער מצב וועט פארבעסערט ווערן, ווילן די פוילישע אידן געניסן דערפון גלייך מיט אלע אנדערע ביר־גער. און עס וועט מער ניט זיין קיין אידישע פראגע אין פוילן.

זיכער איז עס זייער אנגענעם צו הערן, אז די אידן פון פוילן האָבן אויסזיכטן, און אז עס ו ו ע ט זיין מיט דער צייט ווערן גוט. דאָס איז באַ־זונדערס אנגענעם צו הערן פון אזא פערזאן ווי מר. דיואי, וועלכער איז כאָטש ניט קיין אָפיציעלער פארטרעטער פון דער פוילישער רעגירונג, אָבער איז פארט אן איינפלוסרייכער פערזאן אין דער פוילישער פאליטיק, און מאקע אויף דעם עקאָנאָמישן געביט, וואָס אינטערעסירט די אידן אממערסטן.

וואָלטן מיר זייער געוואָלט מיילן די אָפטימיסטישע מיינונגען פון מר. דיואי וועגן די אידישע אויסזיכטן אין פוילן. ליידער אָבער א ז די אידישע לאגע אין פוילן איצט אזא, אז די באַרעכטיקט נאָך ניט דעם האָפע־נונגספולן "וועט" וואָס מר. דיואי זאָגט פאראויס.

די פוילישע רעגירונג, זאָגט מר. דיואי, וועט לייזן די אידישע פראגע דערמיט, וואָס זי וועט באַזייטיקן די אורזאַכן, וועלכע האָבן געפירט צו דער שווערער אידישער עקאָנאָמישער לאגע. די רעגירונג, האָט ער געזאָגט, וועט רעאָרגאַניזירן דאָס לאנד עקאָנאָמיש. און דאַן וועט זי אויך די אידן אריינ־ציען אין די עקאָנאָמישע מעטיקייטן פון לאנד. "די אידן וואָס זיינען ארויס־געשטויסן געוואָרן פון זייערע באשעפטיקונגען, וועלן אריינגעצויגן ווערן אונ'ם נייעם עקאָנאָמישן לעבן פון לאנד. און די אידן וועלן פראָפאָרציאָנעל באשעפטיקט ווערן אין די שטאָטיקע און רעגירונגס אונטערנעמונגען", — האָט ער געזאָגט.

ווען דאָס וואָלט באמת געווען דער אבזיכט פון דער פוילישער רעגי־רונג, וואָלטן מיר מסתמא געזען עפעס פון איר צד כאָטש א טיילווייזע גרייטקייט צו גיין אין דער דאָזיקער ריכטונג. אָט פירט איר "עקאָנאָמישע רעאָרגאַניזאַציע" צום פולשטענדיקן חורבן פון די אידישע עקאָנאָמישע פּאָ־זיציעס, — און טוט זי דען עטוואָס אויפ'ן פּלאַץ צו העלפן מיט עפעס די ארויסגעשטויסענע אידן? גיט זי זיי א געלעגנהייט איינצואָרדענען זיך אין די רעאָרגאַניזירטע עקאָנאָמישע אונטערנעמונגען?

ניין, זי טוט עס ניט. ווען די רעגירונג האָט, למשל, מאָנאָפּאָליזירט די טאבאק אינדוסטריע, האָט עס געמיינט, אז די ארויסגעשטויסענע אידי־שע ארבעטער ווערן פארבינדן אויף פוילישע. די אידישע אונטערנעמער קריגן ניט די מלוכה קרעדיטן, וועלכע עס קריגן פוילישע. די מלוכה שטעל־לעט זיינען פאר אידן כמעט זיי פארמאכט. — און אזוי ווייטער און ווייטער.

מיר ריידן דאָ נאָר ווענן דער אידישער עקאָנאָמישער לאגע, ניט באַ־רירנדיק די אידישע פאָליטישע און רעליגיעזע לאגע. וואָס זייער פיל דאַרף נאָך געוואונשן ווערן. און וואָס די רעגירונג ווייזט ניט ארויס קיין באזונדער נויגונג צו באגעגענען די אידישע פאָדערונגען.

סיידן מר. דיואי אפטימיסטישע פאראויסזאגונגען זאָלן זיך באציען אויף דער גליקלאָכער צייט, ווען אלע פאָליאקן וועלן שוין זיין פארזאָרגט מיט פרנסה און עס וועט נאָך עפעס אויסבלייבן. דאַן וועט מען דאָס איבע־ריקע צוואוואַרפן צו די אידן . . .

מיר שטימען איין מיט מר. דיואי, אז מיר קאָנען ניט דערוואַרטן, אז אזא יונגע רעפובליק, זאָל אין אזא קורצער צייט קאָנען אויסגלייכן אלע שטרייטיקייטן און אלע שווערקייטן מיט וועלכע זי האָט זיך באגעגענט. עס מוז נעמען צייט דאָס אלץ צו פארגלעטן. קיין באלדיקן גן־עדן פארלאנגען מיר ניט.

מיר שטימען מיט אים אויך איין, אז מיט קלאגעס און פראָטעסטן אליין וועלן מיר ווייט ניט פארפאָרן. מיר דאַרפן אנערקענען יעדן פאָזיטיוון שריט מצד דער פוילישער רעגירונג צו העלפן די אידן אין זייער שווערער לאגע, אויב זי מאכט נאָר אזעלכן.

אָבער צו זיין־רק דאנקבאר דער פוילישער־רעגירונג פאר אירע חסדים, און ניט שטעלן איז קיין שום פאָדערונגען, נאָר וואַרטן ביז זי וועט אליין געבן, וואָלט אויך געווען אן אומזין. ווען די אידישע פירער זאָלן ניט פאָדערן דאָס וואָס קומט זי אידן, ווי ביי־גער פון דער פוילישער מלוכה, וואָלטן זיי זייער לאנג געדאַרפט וואַרטן. ביז מען וועט זיי אליין געבן — די פוילישע רעגירונג האָט דערווייל ניט ארויסגעצייגט נאָך קיין באזונדער חשק צו געבן . . .

און ווי קאָן די אידישע באפעלקערונג פון דער פוילישער רעגי־רונג, וואָלטן מיר מסתמא געזען עפעס פון איר צד כאָטש א טיילווייזע גרייטקייט צו גיין אין דער דאָזיקער ריכטונג. אָט פירט איר "עקאָנאָמישע רעאָרגאַניזאַציע" צום פולשטענדיקן חורבן פון די אידישע עקאָנאָמישע פּאָ־זיציעס, — און טוט זי דען עטוואָס אויפ'ן פּלאַץ צו העלפן מיט עפעס די ארויסגעשטויסענע אידן? גיט זי זיי א געלעגנהייט איינצואָרדענען זיך אין די רעאָרגאַניזירטע עקאָנאָמישע אונטערנעמונגען?

ניין, זי טוט עס ניט. ווען די רעגירונג האָט, למשל, מאָנאָפּאָליזירט די טאבאק אינדוסטריע, האָט עס געמיינט, אז די ארויסגעשטויסענע אידי־שע ארבעטער ווערן פארבינדן אויף פוילישע. די אידישע אונטערנעמער קריגן ניט די מלוכה קרעדיטן, וועלכע עס קריגן פוילישע. די מלוכה שטע־לעט זיינען פאר אידן כמעט זיי פארמאכט. — און אזוי ווייטער און ווייטער.

מיר ריידן דאָ נאָר ווענן דער אידישער עקאָנאָמישער לאגע, ניט באַ־רירנדיק די אידישע פאָליטישע און רעליגיעזע לאגע. וואָס זייער פיל דאַרף נאָך געוואונשן ווערן. און וואָס די רעגירונג ווייזט ניט ארויס קיין באזונדער נויגונג צו באגעגענען די אידישע פאָדערונגען.

סיידן מר. דיואי אפטימיסטישע פאראויסזאגונגען זאָלן זיך באציען אויף דער גליקלאָכער צייט, ווען אלע פאָליאקן וועלן שוין זיין פארזאָרגט מיט פרנסה און עס וועט נאָך עפעס אויסבלייבן. דאַן וועט מען דאָס איבע־ריקע צוואוואַרפן צו די אידן . . .

מיר שטימען איין מיט מר. דיואי, אז מיר קאָנען ניט דערוואַרטן, אז אזא יונגע רעפובליק, זאָל אין אזא קורצער צייט קאָנען אויסגלייכן אלע שטרייטיקייטן און אלע שווערקייטן מיט וועלכע זי האָט זיך באגעגענט. עס מוז נעמען צייט דאָס אלץ צו פארגלעטן. קיין באלדיקן גן־עדן פארלאנגען מיר ניט.

מיר שטימען מיט אים אויך איין, אז מיט קלאגעס און פראָטעסטן אליין וועלן מיר ווייט ניט פארפאָרן. מיר דאַרפן אנערקענען יעדן פאָזיטיוון שריט מצד דער פוילישער רעגירונג צו העלפן די אידן אין זייער שווערער לאגע, אויב זי מאכט נאָר אזעלכן.

אָבער צו זיין־רק דאנקבאר דער פוילישער־רעגירונג פאר אירע חסדים, און ניט שטעלן איז קיין שום פאָדערונגען, נאָר וואַרטן ביז זי וועט אליין געבן, וואָלט אויך געווען אן אומזין. ווען די אידישע פירער זאָלן ניט פאָדערן דאָס וואָס קומט זי אידן, ווי ביי־גער פון דער פוילישער מלוכה, וואָלטן זיי זייער לאנג געדאַרפט וואַרטן. ביז מען וועט זיי אליין געבן — די פוילישע רעגירונג האָט דערווייל ניט ארויסגעצייגט נאָך קיין באזונדער חשק צו געבן . . .

און ווי קאָן די אידישע באפעלקערונג פון פוילן וואַרטן לאנג, ווען אירע עקאָנאָמישע עפּאָזיציעס ווערן אלץ חרוב'ער פון טאָג צו טאָג, און מען זעט דערווייל ניט קיין שום סימן פון אויפבוי פון נייע?

וואָס טויג דער "וועט", ווען דער "איז" איז אזוי שלעכט, ביז מען וועט דערהאַרן די נחמה, קאָן אזוי ארויס די נשמה . . .

שטיצע פאַרץ ווייץ פול

דער ווייץ־פול, וואָס קאָנטראָלירט זעכציק פּראָצענט פונ'ם גאנצן ווייץ־שניט פון די פריירי פראָווינצן, ווערט געדראָעט פון א געפאר. צוליב די אומגינסטיקע מארק באַדינגונגען דעם האַרבסט, איז ער געווען געצוואונ־גען צוריקהאַלטן זיינע ווייץ פונ'ם מארק, כדי ניט צו מאכן די פריינן נאָך נידעריקער. און אזוי נאָך מער שניידן די קליינע הכנסה פון די פריירי פאַר־מערס פון זייער ניט־געלונגענער גערעטעניש. איצט איז דאָ די געפאר, אז ער זאָל מיטאמאָל מוזן ארויסלאָזן זיינע ווייץ אויף א נידעריקן מארק.

דער ווייץ־פול באַרגט געלט אין די בענק פאַר זיינע ערשטע צאָלונ־גען צו די פארמערס. אזוי לאנג ווי די בענק וואַרטן מיט'ן געלט, קאָן ער האַלטן די ווייץ פאַר א בעסערן מארק. זאָלן אבער די בענק איצט א דריק מאַן דעם פול פאַר צאָלונגען, וואָלט עס געווען פאַר די פארמערס א גרויס־סער אומגליק.

דער מאָמענט פאַר'ן פארקויף פון ווייץ איז איצט זייער ניט קיין גינס־טיקער. די אייספאַרשונגען פון די "בראָקערדזיש" געשעפטן וועלכע האָבן ספּעקולירט אויך מיט ווייץ, קאָן פירן צו א פארפלייצונג פון "סעליגג אָר־דערס". וואָס ווערן מאַכן דעם מארק נידעריק. אן וועלכער ס'איז אמת'ער שייר־כות צו די מארק באַדינגונגען.

עס איז דערפאַר א באַגריסנסווערטער שריט מצד די רעגירונגען פון די פריירי פראָווינצן, וועלכע ווען, איב דאָס וועט נייטיק זיין, גאַראַנטירן די שטייענדיקע קרעדיטן פונ'ם ווייץ־פול, אז ער זאָל ניט געדריקט ווערן פאַר צאָלונגען. דאָס וועט געבן דעם ווייץ־פול די געלעגנהייט צו האַלטן די ווייץ פאַר א בעסערן מארק, און ניט פארקויפן עס פאַר א נידעריקן פּרייז. ניט באַרעכטיקט פון די פאַקטישע מארק באַדינגונגען. פון וואָס בלויז די ספּעקולאַנטן וואַרטן געוואונען.

באָד וואָס ער האָט באקומען. די נאכט קלייידער וואָס מ'האָט אים אָנגעטאָן, דאָס ציין־בערשטל מיט וועלכן מען האָט אים געלערנט צו באַנוצן זיך, און ענדלאך דער ווייסער געלעגער — אלץ האָט אים אים געוועקט באַזונדער נייגערעריקייט און שטוי־נען. אזוי, אז לינגעריק אויף זיין געלעגער האָט ער זיך פּלוצלונג דערמאָנט א קינ־דערש לידל און זיך צעזונגען אויפ'ן קול. ר פּיצעלאך האָבן אים באלד ארומגערינ־געלט און באלד אין ער געוואָרן דער צענ־טער פון דער גאַנצער דאָרמיטאָרי. אראָפּ פון בעט האָט ער באלד ארומגענומען ארום זיך אלע קינדער און גענומען זיי לערנען עפעס א שפּיל. די קינדערשע גע־שריי און געלעכטער האָט באלד צוגע־צויגן די נורס וועלכע האָט באלד געמאכט א סוף צו מישאַס פּאָפּולאַריטעט פאַר דעם אָוונט, פאַר מישאַן האָט זיך אָבער דער אָוונט ניט געענדיקט, נאָר אָנגעפאַנגען.

לינגעריק איצט שטיל ווי א מייזעלע אין זיין בעטל, וועלנדיק מיט אלע כוחות זיין א גוטער איינגעלע, ווי די נורס האָט אים פאַרזאָגט, האָט זיין קליין אויערל פאַר־נומען עפעס נייע קלאַנגען און וועלכע האָבן זיך געטראָגן פון ערגעץ. און זיין הערצל האָט געגומען צאַפּלען זיך "אי מע פילט", האָט ער אין דער שטיל געפליסטערט און זיך נאָכמער אָנגעשטריינגט צו הערן.

באלד איז די אָנשטריינגונג שוין אויך געווען אַ ביסל ערק, גאַנץ דייטלאך האָבן זיך געגומען הערן די טענער פון שפּילנדער מוזיק וועלכע האָבן געריצט און געצויגן מישאַס הערצעלע. ער האָט געוואָלט טרע־פען וואו שפּילט מען עס? לכתחילה האָט זיך אים אויסגעווען אז עס איז אין דרוי־סען, און ער האָט שטיל, פאַר'נגב'עטער־הייט אויפגעהויבן דאָס קעפּל, אריינגע־קוקט בגנבה דורכ'ן פענסטער, אָבער דאָרט איז געווען פינסטער, און ער האָט קיין זאַך ניט געזען. שטיל איז ער אראָפּ פון בעטל, — ער מוז זען, וואו שפּילט מען עס? ווער שפּילט עס? ווער פילט?

אימעצנס א שווארץ קעפּל טוט זיך א הויב פון אונטער דער קאָלדרע ארויס, און טוט א זאָג: "ס'איז בענד שפּילט מען".

אין בענד? מישא האָט נאָך קיינמאָל ניט געהערט אזא וואָרט, און עס וואָלט זיך אים וועלן וויסן וואָס עס מיינט. ער טראַכט א מינוט, הערט זיך ווידער איין, דאָס שפּילן ווערט שטאַרקער וואָס אמאָל, און ער קאָן ניט איינליגן.

"זאָגסט ליגן". זאָגט ער אין דער ריכ־טונג פון אינגעלע וואָס זאָגט אז "ס'איז בענד שפּילט מען". ס'גאָר קלעזמער פילן, ווייל הערן, נאָמיר גיין.

סעמעלע, ביי וועמען דער בענד איז קיין נייעס. פונדעסטוועגן וואָלט ער אויך א בעלן זיין זיך ארויסכאַפּן פון בעט און מאכן א שפּאַציר ארויף צו דעם בענד. ער דערמאָנט זיך אָבער אז די נורס וועט זיך בייזערן, און ער וואַרנט מישאַן: "מיס ראָז וועט שרייען". מיס ראָז? דאָס איז נאָך עפעס, וואָס ער הויבט ניט אָן צו פארשטיין. אָנדערבאַרע קינדער דאָ. ריידן עפעס אזוי כאַרבע, ממש קאָן גאָר ניט פאַר־שטיין, און ער באַשטייט אויף זיינס, ער ווייל זען וואו שפּילט מען? ווער שפּילט? איז ביידע קינדער נעמען זיך אָן פאַר די הענטלאך און שאַרן זיך פאַרביי שטייער־הייט פאַרביי דער נורסעס מיר. אָט שפּאַ־צירן זיי שוין אויף אויבער די טרעפּ. וואָס העכער זיי קלעטערן אלס דייטלאכער ווערט דאָס שפּילן, און אלץ שטאַרקער קלאַפּט מישאַס הערצעלע. ער האָט אזוי ליב הערן קלעזמער.

אָט איז שוין דאָס לעצטע טרעפּל. ער זעט שוין דייטלאך די גרויסע שיינענדע קעפּ פון די מעשענע כלים. עס טוט אים א ביאַסק אין די אייגעלאך, עס פאַרכאַפּט אים דער אָטעם פון אויפרעגונג. לאָזט ער זיך אראָפּ אויף אלע פיר און קריכט ארויף צו די טרעפּ, אַמאָלאך עפנט ער די טיר און שאַרט זיך אריין אומבאַמערקט, און נאָך אים שאַרט זיך נאָך דער קליינער שע־מעלע. ביידע קינדער בלייבן שטיין מיט זייערע הייסע נאַסע העמדלאך, מישאַ די הענט אונטער, מעשה מבין אָדער שטאַט באַלעבאָס, און שלינגט די רייסישקע טע־נער וואָס רייסן זיך פון, די כלים. די אויר געלאך לייכטן און לויפן אויבער פון אין־קינד צום צווייטן, און פון די קינדער צום קאַפּעלמייסטער, וואָס שטייט אינמיטן און מאַכט מיט'ן שטעקעלע. אָט אזא שטע קעלע וואָלט ער באַדאַרפט האָבן. ניין, בע־סער אָט יענע גאָלדענע טרובע — אוי וואָלט ער וועלן זיין א טרובאַטש ווי פראַים דער קלעזמער, אָדער אפשר נאָר א פידלער ווי . . .

דאָ ווערן זיינע גערעטקען איבער־געשלאָגן. די נורס באַוויזט זיך אין טיר א האַלב שמייכלענדע, און האַלב בייזע. דאָ ערשט באַמערקן די שפּילנדע זייער „פּובליקום", ווי מישא שטייט מיט'ן קע־פּעל פאַריס, די אויערלאך אָנגעשטריינגט און א הייליקער געלעכטער ברעכט אויס צווישן די קינדער.

דער קאַפּעלמייסטער־בייזערט זיך, באַ־פעלט מען זאָל זיי אוועקנעמען. מיס ראָז כאַפּט מישאַן אויף די הענט און מיט דער אַנדערער האַנט פירט זי צו דער טיר סע־מעלע. מישא פילט ווי מען וויל אים אַרויסטרייבן פון גן עדן און ער פּראָטעס־טירט, בייזערט זיך און לאָזט זיך ניט גע־מען.

"ווייל ניט, ווייל ניט סלופן, ווייל דאָ זיין. לאָזט מיך, איכ'ל פילן, כ'קאָן, ווי איך בין א איד כ'קאָן פילן, לאָזט מיך"...

פון יענעם מאָמענט אָן האָבן אלע פאַר־געסן דעם נאָמען מישא טויכמאַן, און אים פאַרביטן אויף מישא עלמאַן.

פון יענעם אָוונט אָן האָבן די נורס און אלע אין הויז געוואוסט, אז אויב מישא עלמאַן איז פון אונטער די הענט ערגעץ געלאָפן געוואָרן, דאַרף מען אים זוכן אויפ'ן אויבערשטן פלאָר, וואו מישא פלעגט קע־נען איבער א האַלבן טויץ קינדערלאך אלע מיט טרובעס אין די הענט, און ער פלעגט שטיין אין מיטן און מאַכן מיט די הענט, און חברה האָט געפילדערט און געלאַרמט אויף אלערליי טענער.

פון דאַן אָן האָבן אלע געוואוסט, אז אויב עפּעס א שאָדן איז געשען צו א מו־זיקאַלישן אינסטרומענט, איז עס די אר־בעט פון "מישא עלמאַן".

(ווייטערעס קומט)

אין באלפור-וואלד

פון א. פלאנצער

אין א סוף זומער טאָג, איידער מיר האָבן אָנגעהויבן אונזער באַוואַלדונגס אר־בעט, וואָס מיר האָבן באקומען פון קרן קימת, זיינען מיר געגאַנגען באַזוכן די בערג ארום גניגר. עס איז געווען א חיי־סער טאָג, מיט א העל־בלויען הימל, — א ריכטיקער סוף זומער טאָג אין ארץ ישראל. פאַר אונזערע אויגן האָבן זיך אנטפּלעקט די בערג־זייטן מיט זייער גאַנ־צער ווילדקייט. א לאַנדשאַפט, וואָס טוט אויף דיר אָנווארפן אן אימה מיט איר וויסטקייט. פאַנטאַסטישע פעלזן שטאַרצן ארויס צווישן פארטריקנטע אן שטעכנ־דיקע דערנער. דאָ און דאָרט עפנט זיך א שוואַרצער מויל פון א הייל, און עס דאַכט זיך אז אָט־אָט וועט עס פון זיך אַרויסשפּייען א ווילדע חיה. אלץ איז טרוקן, פאַרדאָרט, גער, אָן א שפּור פון לעבנס זאַפט. א ווילדע און פארוויסטע געגנט; דאַכט זיך, אז אונטער יענע שטיין קויערן שלאָנען. ניטאָ קיין וועג, ניטאָ קיין שטעג, וואו א מענשנס פוס, וואָלט דעם ארט קיינמאָל ניט באַטראָטן.

שווער, זייער שווער איז געווען דאָ צו גיין; מיך און פאַרשווינט האָבן מיר זיך געזעצט אָפּרוען אביסל.

אָט דעם מדבר זאָלן מיר פאַר אנדלען אין א גרינען באַזון אין אזא היצה אביסל! וועלן מיר, קאַרליקעס, קאָנען בייקומען מיט אונזערע שוואַכע הענט אָט די ריזן־בערג? . . .

———

די ארבעט האָט זיך אָנגעהויבן. נאָך הונדערטער יאָרן פון שטומער שטילקייט האָבן זיך געלאָזט הערן אויף די בערג שטימען פון יונגע מענשן, וועלכע זיינען אחער געקומען פאַרווענדלען א ווייסט־גיש אין וועלדער. די ארבעט האָבן מיר באקומען אל סאַוטערנעמער, און די אח־ריות פאַר די רעזולטאַטן האָט אונז צוגע־נעבן מוט און וויל . . . די דערנער האָט מען אויסגעבערענט, אָבער דער הויפן אש האָט נאָר פאַרשטאַרקט דער איינדרוק פון דער לאַנדשאַפט. באַוואַפנט מיט פי־אשן, מיט גראָב־אייזנס און מיט עקשנות־דיקן ווילן, האָבן מיר אָנגעהויבן גראָבן די גריבער פאַר די פלאַצונגען. טרעפט דער פיאש מיט'ן שפּיץ אויף שטיין, באַקומען די הענט א שטוים צוריק; מיט די פיס האַלט מען זיך נאָך ווי עס איז אויף די משופּעדיקע בערג זייטן, אָבער די הענט ווערן אָפּגעשוואַכט . . . דאָך באַלד נעמט מען ווידער זיך אן מיט כחות, און שווי־נענדיק ארבעטן מיר ווייטער.

עס פאַרגייט א טאָג נאָך א טאָג; מיר גראָבן און האַקן אויס די שטיינער כסדר, א גרוב ביי א גרוב, נאָך א שורה און ווי־דער א שורה. לאַנגזאַם, לאַנגזאַם הויבן אן די בערגלאך אנדערש צו ווערן, פון דער־ווייטנס זען אויס די גריבער ווי הייל פון א בית קברות, אָבער די הייל זייגען א בית חיים אין פּשוט'ן זין פון וואָרט: זיי נעמען אין זיך אויף די צאַרטע בוימעלאך. וואָס מען פירט אונז צו, ווען עס הויבן זיך אָן די ערשטע רעגן טעג, פון אלע זייד־טען פון לאנד. קוקן מיר זיך צו און זעען די רעזולטאַטן פון אונזער ארבעט, ווי עס זייד־ען ווייטער . . . .

אָט איז געקומען א דריטער ווינטער. מיר פלאַנען ווידער נייע ביימלאך, אָבער איצטער זיינען זיי ניט מער איינזאַם. עס שטייען שוין הערביי די עלטערע ברידער פון פאַר־איאָרן, און אביסל ווייטער — פון פאַר־צוויי־אָרן.

ניטאָ קיין שבת, וואָס עטלאַכע חברים זאָלן ניט גיין באַזוכן די אונז טייערע „אלטע" בוימעס. נאָך אזא באַזוך קאַנסטאַ־זעען ווי ביי זיי גלאַנצן די אויגן פאַר שמ־חה, און זיי ריידן מיט באַגייסטערונג וועגן זייער וואַלד:

— האָט איר געזעען די ציפּערעסן אין דעם וואַלד? זיי דערגרייכן דאָך שוין א הויך פון צוויי מעטער! און שטאַרק, גע־זונט און פריש . . . !

— און די אקאַציעס אויף דעם אייזער־נעם דרייעק. וואָס מיר האָבן געמיינט, אז צוליב דעם שטיינערנעם באָדן געמינען, אז קיין בוים ניט קאָנען וואַקסן? איצט קאָן זיך דאָרט באַהאַלטן א רייטער מיטן צעדר צוזאַמען! אין זייערע געדיכטע צווייגן, — די שורות זיינען כמעט שוין אינגאַנ־צען אויסגעפילט און געשלאָסן . . . .

— און די סאָסנעס אויף די בערג טע־ראַסן! און דער אליאַנטוס, וואָס האָט שוין א הויך פון פיר מעטער!

— חברה! מיר מוזן טאַקע מכריז ומר דיע זיין, אז פון היינט אָן מעקן מיר אויס אונזער שפּאַס־ווערטל, אז אין הייסע טעג דאַרפן מיר זיך שטעלן ביי די בוימער, כדי צו שיצן זיין מיט אונזער שאָטן פאַר דער היץ. אָט דאָס ווערטל איז שוין בטל געוואָרן. מיר קאָנען זיך שוין אויסרוען אין שאָטן פון די בוימער!

חברה ענטפערט מיט א באַגייסטערטן "היידי" . . .

קינדערשע צרות

פון א. אסאָווסקי

2.
"מישא עלמאַן"

כמעט אלע געדיינקען נאָך ווי אזוי מי־שא האָט זיך צום ערשטן מאָל אריינגע־קייקלט אין בית יתומים.

ער איז געווען די "פּעט בייבי" פון א פאַרטיע פון פערצן יתומים, וועלכע דער "אוקראַיִנער יתומים פאַרבאַנד" האָט גע־באַכט אהער.

פון דער אייזנבאַן סטאַנציע איז ער גע־פאָרן מיט מאַקס שטיינקאָפּ און מאַקס מיטשעל, אין זייער קאַר, און דעם גאַנצן וועג האָט ער זיי אַמוזירט מיט זיין קינ־דערשן פלאַפּלען און לעבעוודיקייט און גע־וואונען זייערע הערצער פאַר זיך.

אין הויז האָט אים אריינגעבראַכט מעקס מיטשעל אויף די הענט, און מעקס שטיינקאָפּ האָט נאָכגעטראָגן זיין פּעקל.

"געט אקווינטעד" די פיוטשער סיטי מעיאָר אָף ווינינפּעג" (ווערט באַקאַנט דער צוקונפטיקער שטאָט מעיאָר פון ווינינפּעג) — האָט מעקס שטיינקאָפּ אים פאָרגע־שטעלט, ווערנד מעקס מיטשעל האָט אים אראָפּגעלאָזט צום פלאָר וואו ער האָט זיך באַלד אוועקגעלאָזט קייקלען פון איין עק זאַל צום צווייטן, אריינקוקנדיק אין יעדן צימער.

—"סאַם בייבי", — האָט מיט ליב־שאַפט אים נאָכגעקוקט מעקס שטיינקאָפּ.

—"הי שור איז" — האָט באַשטעטיקט מעקס מיטשעל.

קיינער האָט ניט געוואוסט זיינע יאָרן, נאָר אז מען האָט אים אָפּגעמאַסטן האָט ער געהלטן צוויי פוס מיט צוויי און האַלבן אינטשעס די הויך. דערפאַר אָבער האָט ער געוואונען 34 פונט — א פונט 6 איבער דער נאָרמא.

פון זיין וואָג און מאָס האָט מען באַ־שלאָסן אז דאָס קינד דאַרף אלט זיין צוויי שען דריי און **פיר יאָר.**

די עלטערע קינדער פון דער היים האָבן אָפּט ליב צו דערמאָנען ווי זיי אויסטער־ליש קאָמיש עס איז געווען מישאַס אויס־זעען, ווען ער איז צום ערשטן מאָל געקער־מען. זיין חלבשה, זיין הולך, זיין פּלאַפּ־לען, זיין ראַטשען זיך פון איין פיסל אויפן צווייטן ווי א אָפּגעהאָדעוועט ענטל, האָט גערייצט די קינדער צו באַשעפטיקן זיך מיט אים. איינאָרדענען לויף רייסעס צווי־שען די בייביס און ווען אלע קינדער זיי־נען שוין לאַנג געווען ביים שטריקל האָט מען נאָר מישא געקאָטשעט אינמיטן וועג זיך נאָך מישא געקאָטשעט אינמיטן וועג אָבער ניט אויפגעגעבן דאָס לויפן, גע־מאַכט זיך ניט וויסנדיק פון דעם געלעכ־טער ארום, פון די קינדערשע געשריי־ען.

מישאַס ערשטע נאַכט איז דער היים איז געווען פול מיט איבעראַשונגען. די גרויסע שלאָפצימערן, מיט די ווייסע בעטן באַנאָקן פול מיט ליכט פון די עלעקטרישע לאָמפּן; די נורסעס אין ווייסן וועלכע האָ־בען גערעדט צו אים אידיש. די ערשטע באַגעגענונג מיט ליב־שאַפט אים נאָכגעקוקט מעקס שטיינקאָפּ.

—"הי שור איז" — האָט באַשטעטיקט מעקס מיטשעל.

קיינער האָט ניט געוואוסט זיינע יאָרן, נאָר אז מען האָט אים אָפּגעמאַסטן האָט ער געהלטן צוויי פוס מיט צוויי און האַלבן אינטשעס די הויך. דערפאַר אָבער האָט ער געוואונען 34 פונט — א פונט 6 איבער דער נאָרמא.

פון זיין וואָג און מאָס האָט מען באַ־שלאָסן אז דאָס קינד דאַרף אלט זיין צוויי שען דריי **און פיר יאָר.**

די עלטערע קינדער פון דער היים האָבן אָפּט ליב צו דערמאָנען ווי זיי אויסטער־ליש קאָמיש עס איז געווען מישאַס אויס־זעען, ווען ער איז צום ערשטן מאָל געקער־מען. זיין חלבשה, זיין הולך, זיין פּלאַפּ־לען, זיין ראַטשען זיך פון איין פיסל אויפן צווייטן ווי א אָפּגעהאָדעוועט ענטל, האָט גערייצט די קינדער צו באַשעפטיקן זיך מיט אים. איינאָרדענען לויף רייסעס צווי־שען די בייביס און ווען אלע קינדער זיי־נען שוין לאַנג געווען ביים שטריקל האָט זיך נאָך מישא געקאָטשעט אינמיטן וועג אָבער ניט אויפגעגעבן דאָס לויפן, גע־מאַכט זיך ניט וויסנדיק פון דעם געלעכ־טער ארום, פון די קינדערשע געשריי־ען.

מישאַס ערשטע נאַכט איז דער היים איז געווען פול מיט איבעראַשונגען. די גרויסע שלאָפצימערן, מיט די ווייסע בעטן באַנאָקן פול מיט ליכט פון די עלעקטרישע לאָמפּן; די נורסעס אין ווייסן וועלכע האָ־בען גערעדט צו אים אידיש. די ערשטע

פאַנגט אָן לייענען
דעם פרייטאָג
אונזער נייעם ראָמאַן
אין שטראָם פון לעבן
העכסט סענסאַציאָנעל און אויסערגע־וויינלאך שפּאַנענד
פאַרפעלט ניט די ערשטע פאָרטזעצונג

אויפ'ן גרעניץ צווישן אזיע און אפריקא

שטריכן פון צוויי קאָנטינענטן. — דאָס באַגעגעניש פלאַץ פון צוויי ציוויליזאַציעס.

פון ה. שאַשקעס

די גרעניץ פון אזיען מיט אפריקא, ביי די טויערן פון די ווענן קיין אינדיע, כינא, יאַפּאַן . . .

גאַנץ פּאָרט־סאַאיד, די שטאָט, וואָס איז אויסגעוואַקסן א דאַנק דאָס דורכ־גראָבן דעם סועץ קאַנאַל, זעט מען ווי אויסגעלייגט פון אויבערשטן שיף־דעק.

ביים אריינגאַנג אין פּאָרט שטייט שטאָלץ דער בראָנז־דענקמאָל פון געניאַל פראַנצויז פערדינאַנד לעסעפּס, וועלכער האָט געמאַכט איינע פון די גרעסטע טעכ־נישע רעוואָלוציעס פון דער מענשהייט: פאַראייניקן דעם אינדישן אָקעאַן מיט'ן מיטעלנדישן יאַם און מיט דעם דערנעבן טערט די פעלקער פון ערד־קוגל צווישן זיך פיל מער, ווי טויזנטער יאָרן צוויילי־ואַציאָנס אַרבעט.

צי האָט ער מיט דעם די בראָנזענע גע־לע און פון שאָקאָלאַדן פאַרב מענשן גליק געבראַכט? — דאָס איז שוין אן אנדער פראַגע.

פיל־פאַרביק איז דאָס ביילד. ווען די שיף אנקערט ביים שמאָלן פון דורכגאַנג און עס אנטפּלעקט זיך די מענע שיפן אונטער פאַרשידענע פאַנען, וואָס רוען דאָ אויס אביסל איידער זיי לאָזן זיך אין זייערע ווייטע, מאַנאַטן לאַנג דויערנדע רייזעס קיין באָמבעי, שאַנגאַי, סינגאַפּור און יאַ־קאָהאַמאַ.

איך קוק זיך צו צו אונזער שכן, ווער־כער שווימט אונטער דער ענגלישער פאָן און פירט אויף זיין דעק א בוקעט פון מענשן פאַרבען און קליידער. א האַלבן טאָג שטייען מיר איינע נעבן אנדערן און איך האָב צייט צו באַטראַכטן די קלענע מאַלאַיער פון קאַקאַפּ־פאַרב, וועלכע עסן זייער באַשיידענעס מאָלצייט, זיצנדיק אויף דער עדר; א גרופּע יאַפּאַנישע מיליט־טערלייט, וואָס קערן זיך אום צוריק צום כריזאַנטעמע־פאָטערלאַנד פון ווייטע סטודיאוס און פאַרשונגען; כינעזער וואָס הערן זיך צו אויפמערקזאַם צו די ידיעות, וואָס אן עלטערער באַרייטער „מאַנדאַרין" לעזט זיי פאַר פון דער נאָר־וואָס געקיפּטער צייטונג, הינדוס וואָס דאַך פאַר זיי איצט וועגן א קליינינקע: מכחמה, אָדער שלום . . .

שווייגנדיק, רויכערנדיק לאַנגע פייי־קעס, דרייען זיך צווישן דעם עולם אייניי־קע ענגלישע דזשענטלמענער לויט דער קליידונג און באַגעגנונג וויזט אויס קאָ־לאָניאַלע באַאַמטע.

אויך זיי אליין קוקן צו. אונז פון צייט צו צייט אן עס קרייצן זיך די בליקן פון צוויי וועלטן, — קאָלידע און וויינע — וועד וויינס, וואָס דער תהום פון צוקונפט פאַרבאָרגט אין דער דאָזיקער קרייצונג.

די שטאָט פאַרט־סאַאיד מיט אירע קרוב פופציק טויזנט איינוואוינער מאַכט דעם איינדרוק פון איין גרויסן וואַרן־הויז, וועלכע האָט זיך צוגעבייגט ביים בערג ים און פאַרקויפט פאַר די טויזנטער דורכ־פאַרענדע אלץ, וואָס די דריי קאָנטינענ־טען האָבן באַשאַפן: באַבלומטע כינעזי־שע זיידענס, יאַפּאַנעזישע פּאָרצעלייר אויסאַרבעטונגען, עקזאָטישע פרוכטן פון צייליאָן און יאַוואַ.

אויב כמן זאָל די אייראָפּייאישע פּראָ־דוקציע שאַצן לויט די צענדליקער דער־וואָקסענע און קליינינקע פ